

בס"ד
שיעורי ליל שישי
בישבה"ק ברכת יצחק
 שנה י"
פרשת שופטים
האם יכול לברך בחופה שאחד מעדיה גזלן לדעתו

פי"ט פסוק ט"ז "כי יקום עד חמס באיש"

ספרי פיסקא קפט-ט"ז - כי יקום עד חמס באיש לענות בו סרה, אין חמס אלא גזלן. רמב"ם פי"י מעדות ה"ד.

א. מעשה באדם שהוזמן לחופת בנו של ידידו, והנה הוא רואה שהחתן מיחד ב' עדים לחופה, הלא הם ראובן ושמעון, הכיר הלה את שמעון משכבר הימים שהוא גנב גדול, ואשר ע"כ לדעתו הרי הוא פסול לעדות, מכיון שהוא "עד חמס" ומכיון שכך אץ רץ לרב המסדר קדושין והאיר את עיניו בכך שאחד העדים פסולים, ומשום כך לדעתו הקידושין לא יחולו. הרב דחה את דבריו, שהרי מבואר בשו"ע (ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ד) שאדם נפסל לעדות רק ע"י ב' עדים שיעידו שהוא פסול. ובפתי תשובה (שם ס"ק ל"ח) כתב שעד אחד לא מועיל לפסול אדם לעדות. וממילא החופה נערכה לעיני ב' עדים אלו, אך הנה בהגיע עת השבע ברכות שומע המערער על כשרות העד, את הכרוז המכריז ואומר שהרי הוא מכובד בברכה מהשבע ברכות, ועתה עלה הספק בלבו האיך מותר לו לברך, והרי לדעתו אחד העדים פסול לעדות, וממילא נמצא שלא היה כאן קידושין, והגם שלא נאמן לפסול מ"מ שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, ולדעתו הברכות הנאמרות תחת החופה הרי הם ברכות לבטלה, ויש לדון האם באמת יש לו לחוש לכך, או שמא מכיון שאינו נאמן לפסול כלפי העולם את העדים, הרי דינם כעדים כשרים, והקידושין תקפים. (מעשה זה וכן חלק נכבד מגוף הדברים שיובאו להלן נלקטו מתורתו של רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל והובאו בגליון פנינים משלחן רבינו גליון מס' 209).

אדם שידע בעצמו שהוא גזלן האם מותר לו להעיד

ב. והנה הפתחי תשובה (ח"מ סי' ל"ד סק"א) הביא לספקו של החות יאיר, שעלה ונסתפק, מה הדין בראובן שמבקש את לוי שיעיד עמו נגד שמעון, וידע לוי על עצמו שהוא עד פסול מחמת נגיעה או קורבה או עבירה, רק שהבית דין לא ידעו מכך, האם מותר לו לעשות כן. (וכמובן מדובר שהעדות היא עדות אמת, אלא שהעד יוגע שהוא פסול).

ובאורים ותומים (סי' כ"ח סק"ג באורים) כתב לחלק בין סוגי הפסול, שאם יודע בעצמו שהוא קרוב בודאי לא יעיד, אך אם סיבת הפסול הוא משום עבירה או מחמת נגיעה, כיון שיסוד הפסול משום חשש משקר, ומכיון שידע בעצמו שהמעשה אמת, הרי אין בו פסול בעצם, אלא שאנו לא יכולים לקבל עדות כזו שיש בה חשש שקר, ומעתה יכול להעיד בכה"ג. וכע"ז כתב החתם סופר (שו"ת יו"ד סי' י"א).

ויש סמך לדבריהן מדברי רש"י (סנהדרין דף כ"ד ב' ד"ה וסוחרי, ודף כ"ה א' ד"ה לוח בריבית) שכתב שסיבת הפסול של עד חמס, מפני שמחמת חימוד ממון מסוגל לשקר. וכן נקט הקצה"ח (סי' מ"ו ס"ק י"ז) בדעת הנמוקי יוסף. וכן צידד הגבורת ארי (מכות דף ה' ב' ד"ה אף) ולכן העלה שבנמצא אחד מהם רשע דחמס, לא אומרים שבטלה כל העדות, מכיון שיש עדים כשרים שמעידים שהמעשה היה, וממילא לא ניתן לבטל דבריהן.

ומאידך המנח"ח (מצוה ל"ז אות ט"ז) חולק ע"ז וסובר שכל עד שנפסל מחמת עבירה או עד חמס וכדומה, הרי זה כפסול מחמת קורבה, שהוא פסול הגוף, ואפי' יודע שהמעשה אמת אין לו להעיד. וכ"ה דעת הנודע ביהודה (קמא אהע"ז סי' נ"ז) והישועות ישראל (סי' כ"ח) והחידושי הרי"ם (שם סק"ג).

ג. ומעתה י"ל שלסוברים שעד חמוס אינו פסול בעצם, אלא שלא ניתן לקבל עדותם, מחשש משקר, א"כ בכה"ג שאין ספק על קיומם של הקידושין, ואין כאן חשש משקר, הרי הקידושין תקפים, ויכול לברך, אבל לסוברים שהוא פסול בעצם, אכן אין כאן קידושין וממילא הברכות הן לבטלה.

אלא שיש לעיין בזה טובא שהנה קי"ל (שו"ע אבהע"ז סי' מ"ב ס"ה) שהמקדש בפני פסולי עדות מדאורייתא אינן קידושין. ובפשטות מדובר בכל סוגי הפסולים, ובהא אמרינן שהאשה נשאת פנויה, וצ"ב בשלמא אם הנידון היא לגבי שיבואו העדים ויעידו בב"ד שאשה זו נתקדשה, שפיר י"ל שלא נאמנים מחשש שהם משקרים בשביל ממון, אבל האשה בינה לבין עצמה שיודעת המציאות שקבלה קידושין ולא זקוקה לעדות העדים כדי לדעת המציאות למה שלא תחזיק עצמה כאשת איש. אך אפש"ל שכיון שעדים אלו ידוע שהם פסולים, ולא יוכל להתברר לעולם על פיהם דבר הקידושין אזי אינם בכלל עדים לקיים הקידושין, משא"כ במקרה שלפנינו שיקבלו עדות העדים הרי יש להם שם עדים לקיים מעשה הקידושין וצ"ע.

האם מותר לו לנקוט שעשה העד תשובה

ד. עוד יש לדון שהנה הסיבה לכך שאינו רשאי לברך ברכת הנישואין הוא מפני ששויא אנפשיה חתיכא דאיסורא באומר ש אחד העדים פסול הוא. אך הנה שיטת הש"ך (יו"ד סי' א' ס"ק מ"א) שמי שאמר על אדם ששחיתו פסולה מחמת עבירה, לא נאסר לאכול מהשחיתות שישחוט לאחר מכן, שאולי עשה תשובה. ולפי"ז ניתן לומר שהגם שמעיד על אותו אדם שהוא עד חמס, אולי עשה תשובה, ואינו נפסל מכאן ולהבא. אך הפרי חדש (שם ס"ק מ"ב) והגר"א (שם ס"ק מ"ג) כתב לחלוק ע"ד ולדעתם הוא נשאר בפסולו. אך מ"מ כיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים יוכל לענות אמן על ברכות שאחרים מברכים, לפי מש"כ הביאור הלכה (סי' רט"ו ס"ד) שאם הוא נוהג כשיטות פוסקים שאין מברכים ברכה מסוימת על דבר מאכל, ושומע ברכה זו מאחר, אם אותה דעה לא נדחתה לגמרי ע"י הפוסקים הגם שאינו חייב לענות ע"ז אמן, מ"מ יוכל לענות.

האם יכול ללכת אחר ידיעתו גם לקולא

ה. ויש לדון האם אותו אדם הסובר שלדעתו העד פסול, מותר גם לנקוט כך גם לקולא, ולנקוט שהאשה שהתקדשה בפניהם נשארה פנויה ויכול לישאנה בלא שתקבל גט, או דלמא שרק לחומרא יש לו לחוש שלא חלו הקידושין, אבל לקולא אינו רשאי, עוד נפק"מ י"ל בזה מה הדין אם נאנסה והולידה בת, האם יש לו לנקוט שהוא ממזר, או דלמא כיון שלדעתו הרי הם פסולי עדות ואין קידושיה קידושין, ממילא הולד אינו ממזר. (ואי"ז שייך לש"ך הנ"ל שהוא התיר לגמרי לאכול מהשחיתה). והנה שנינו בקידושין (דף מ"ט ב') המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק, אפי' הוא רשע גמור הרי היא מקודשת, משום שחיישין שמא הרהר תשובה בלבו. הרי לן שיש לחוש שמא הרהר תשובה, וא"כ ה"נ לגבי העדים אולי יש לו לחוש לחומרא שמא הרהרו תשובה בלבם.

אך מאידך קי"ל שהמקדש בפני פסולי עדות, אינה מקודשת כלל ועיקר, וחזינן שלא חוששים שמא הרהרו תשובה בלבם. ובאמת הלח"מ (פ"ח מאישות ה"ה) עמד ע"ז מה ההבדל בין המקדש לבין עדים.

ובאמת שהרמ"א (אהע"ז סי' מ"ב ס"ה) כתב בשם מהר"י מינץ שאם קידש לפני פסולי עדות מכח רשתתן חיישין לקידושין, ובביאור הגר"א ציין לסוגיית הגמ' המקדש אשה ע"מ שאני צדיק גמור שהיא ספק מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו, אך הביא דעת מהר"ם פדאוה שאין לחוש לכך.

ותי' הלח"מ בשם מהר"ם פדאוה, שכיון שחפץ לקדשה, ותלה זאת בצדקותו, חיישין שמא חזר בתשובה, משא"כ בעדים שלא שמענו מהם דבר לא חוששים שהרהרו תשובה. עוד תי' שכיון שהוציא בשפתיו ע"מ שאני צדיק חיישין שמא הרהר בלבו, (והיינו שהפסולי עדות לא אמרו כלום בענין התשובה, משא"כ המקדש) וכע"ז כתב החת"ס (אהע"ז ח"ב סו"ס פ"ט).

ומעתה נמצא שלדעת מהר"י מינץ יש לו לחוש לחומרא שהיא אשת איש, ולדעת מהר"ם פדאוה אין לו לחוש. אלא שלענין ברכה יש לו להחמיר ולא לברך. וכן הביא רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל בשם הגר"נ קרליץ שליט"א.